

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

Філологічний факультет

Кафедра філософії та культурології

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

Декан філологічного факультету

 /проф. Борис БУНЧУК/

“ 12 ” серпня 2024 року

РОБОЧА ПРОГРАМА
навчальної дисципліни

Богослужбова практика
обов'язкова

Освітньо-професійна програма «Богослов'я»

Спеціальність 041 Богослов'я

Галузь знань 04 Богослов'я

Рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

філологічний факультет

Мова навчання українська

Чернівці 2024 рік

Робоча програма богослужбової практики складена відповідно до освітньо-професійної програми «Богослов'я», спеціальності 041 Богослов'я, першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, затвердженої Вченою радою Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича (Протокол № 4 від «24» квітня 2023 р.).

Розробник: **Лагодич Микола Миколайович**, кандидат наук з богослов'я, кандидат історичних наук, доцент

Погоджено з гарантом ОП і затверджено на засіданні кафедри філософії та культурології
Протокол № 1 від «12» серпня 2024 року

Завідувач кафедри філософії та культурології

(підпис)

Ольга РУПТАШ

Схвалено методичною радою філологічного факультету
Протокол № 1 від «12» серпня 2024 року

Голова методичної ради філологічного факультету

(підпис)

Алла АНТОФІЙЧУК

1. МЕТА ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Цей вид практики призначений для здобувачів вищої богословської освіти першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, які на основі здобутих ними теоретичних знань набувають практичних та професійних навичок в області кліросного та вівтарного служіння. Ця практична підготовка сприяє правильному розумінню структури й уставних особливостей богослужінь Української Православної Церкви та набуття проповідницьких навичок.

Практика проходить в університетських храмах: семінарській церкві Трьох Святителів, в домовому храмі колишньої резиденції митрополитів Буковини та Далмації на честь святого великомученика Іоанна нового та в Покровському храмі (19 корпус ЧНУ, вул. Садова,5).

Базою богослужбової практики можуть бути й культові споруди й інших Церков (за умови підписання окремої Договору).

1. Метою богослужбової практики є:

Закріплення і поглиблення теоретичних знань, набуття навичок їх використання у богослужбовій практиці та навчально-виховній роботі.

Набуття і вдосконалення умінь і навичок самостійного планування заходів з використанням необхідної методичної та богослужбової літератури.

Розвиток цілісного уявлення про систему церковних богослужінь, сучасний порядок богослужбових чинопослідувань.

Набуття навичок самостійного звершення богослужіння та виголошення проповідей.

Опанування навичок роботи з текстами богослужбових книг Православної Церкви.

Ознайомлення практичними навиками церковнослужителя: регента-уставщика; псаломщика-уставщика; співця, читця; паламаря; іподиякона та їх набуття.

Завдання богослужбової практики:

ознайомити з організацією богослужбового життя релігійної спільноти до якої прикріплено практиканта, його функціями і структурою;

познайомити студентів із практичним звершенням церковного богослужіння;

показати практиканту наявні у Православ'ї форми богослужіння;

закріпити, систематизувати і розширити знань студентів з фахових дисциплін;

навчити студентів самостійно організовувати роботу в храмі;

сформувати у студентів навички психологічного вивчення особистостей парафіян, їхніх пізнавальних інтересів, взаємин у колективі з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей вірян, здійснювати індивідуальну просвітницьку роботу прихожанами;

стимулювати інтерес студентів до вивчення спеціальних богослужбово-літургічних наук, до богослужіння та пастирського служіння; розвитку своїх богослужбових здібностей, виховувати любов до храмового богослужіння.

виховати потребу систематичного оновлення знань та їх практичного застосування у релігійній громаді;

залучити студентів до реалізації набутих знань у богослужбовому житті парафії, організації та проведенні богослужінь добового, тижневого та річного кіл богослужіння;
розглянути зміст і порядок здійснення церковних служб як з практичної, так і з богословської точки зору;
розкрити значення, зміст і ціль свят, богослужбових обрядів і чинопослідувань, їх сутність і зміст;
пояснити етимологію і призначення священних місць. Зокрема храму, а також предметів християнського богослужіння, якими є церковна утварь богослужбові книги, священні ризи т.д.;
сформувати у студентів навички підготовки тексту проповіді;
дати можливість звершити перших проповідей агіографічного змісту на ранкових молитвах, а на євангельську тему на за причасному стиху літургії у святкові та недільні дні;
виконання завдань, поставлених керівником практики від базової організації;
виконання індивідуальних завдань.

3. Пререквізити. До початку проходження даної практики здобувач вищої освіти має базові знання з курсів «Українська мова», «Церковнословянська мова», «Православний богослужбовий устав», «Літургіка», «Церковний спів», що підвищує ефективність засвоєння даної практики.

4. Результати навчання

Відповідно до ОПП «Богословя» (редакції 2023 р.) програмні результати навчання після засвоєння дисципліни такі:

ЗК 03. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово;

ЗК 05. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК 08. Здатність працювати автономно;

ЗК 09. Здатність працювати в команді;

СК 05. Здатність застосовувати богословські знання в професійній діяльності та суспільному житті відповідно до віроповчальних та морально-етичних засад і принципів;

СК 08. Здатність проводити консультативну і експертно-аналітичну діяльність в галузі богословя;

СК 09. Здатність організовувати представницько-посередницьку діяльність в галузі богословя;

СК 10. Здатність застосовувати богословські знання та навички в практичній богослужбовій і позабогослужбовій діяльності;

ПРН4. Аналізувати інформацію з різних джерел, зокрема з фахової літератури та електронних баз, інтерпретувати, впорядковувати, класифікувати й систематизувати інформацію;

ПРН9. Розуміти специфіку усталених та нових богослужбових (літургійних), духовних (молитовних) та релігійно-правових практик богословських традицій;

ПРН13. Пояснювати основи, принципи і методи богословя та застосовувати їх у практичній діяльності;

ПРН15. Вміти звершувати та/або співзвершувати богослужіння, таїнства, молитви, обряди (відповідно до конфесійних особливостей), провадити професійну позабогослужбову діяльність.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент має набути таких **компетентностей**:

Богослов повинен знати і розуміти:

вільно володіти українською мовою, а також церковно-словянською та древніми(давньогрецькою та латинською);
основні історичні і сучасні підходів контекстуального розуміння і застосування Святого Письма в богослужбовій практиці;
історію виникнення, основні етапи формування та структуру Святого Письма в його історичному, соціальному, філологічному, канонічному і богослужбовому контексті;
порядок аналізу і оцінки основних етапів історії богослужбової традиції;
розширене розуміння основних богословських доктрин, термінів, методів, понять, принципів тощо;
специфіку богослужбових (літургійних) та духовних (молитовних) практик в різних богословських традиціях;
здатність до зрозумілого і недвозначного донесення власних обґрунтованих висновків, а також знань та пояснень, до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються;
богословські засади та узагальнення цих знань на індивідуальному або суспільному рівні з урахуванням соціальних і етичних питань;
як ефективно формувати комунікаційну стратегію в галузі богослов'я.

Богослов повинен уміти:

приймати рішення у складних і непередбачуваних умовах, що потребує застосування нових підходів та прогнозування на основі знання і розуміння предметної області професійної діяльності;
оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт,
оцінити передбачуваний та непередбачуваний контекст чи ситуацію і продемонструвати вміння і застосування богословського аналізу та осмислення для вирішення проблемного питання;
розв'язувати складні завдання й проблеми у спеціалізованих сферах професійної діяльності та/або навчання, що передбачає збирання та інтерпретацію інформації (даних), вибір методів та інструментальних засобів, застосування інноваційних підходів у галузі богослов'я;
відтворювати і аналізувати основні етапи становлення богослужбової традиції;
оперувати загальними і спеціальними джерелами богословських традицій
мати здатність до критичного розуміння сучасної богословської проблематики та методів її осмислення у навчанні та/або професійній діяльності та на межі предметних галузей;
працювати в команді та налагоджувати міжособистісну комунікацію;
брати відповідальність за розвиток професійного знання і практик, оцінку стратегічного розвитку команди

володіти методологічним інструментарієм інтерпретації Святого Письма і вміти його застосовувати;
з'ясувати роль, вплив та значення історичного, соціально-політичного, мовно-культурного контексту на формування основних богословських доктрин і богослужбових практик;
установлювати взаємозв'язки між конкретними богословськими традиціями і сучасною релігійною культурою;
застосовувати широке знання і глибоке розуміння богословських питань у міждисциплінарних дослідженнях;
застосовувати набуті знання і вміння у процесі формулювання способів вирішення богословських питань;
здатність до самостійного та автономного навчання упродовж життя;
виголошувати проповіді як на тему життя святих так і на євангельську тематику, під час звершення таїнств та обрядів тощо;
володіти навичками усного та письмово спілкування державною та іноземною мовами;
оперувати сучасними інформаційними та комунікаційними технологіями;
усвідомлено та з повагою ставитися до цінності іншої особи, її світогляду та системи пріоритетів у спектрі релігійно-культурних норм поведінки;
володіти психолого-педагогічним та методичним інструментарієм викладання богословських дисциплін та організацією богослужбової практики.

Перелік мінімуму знань, умінь, навичок, необхідних для подальшої практичної діяльності, що повинні отримати студенти в результаті проходження Богослужбової практики:

Здобувач першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 041 Богослов'я галузі знань 04 Богослов'я повинен проводити виховну роботу серед вірян, особливо серед молоді.

Богослов повинен бути:

Всебічно розвинутим, мати глибокі знання, уміння й навички організаційної роботи в парафіяльному житті, бути відданим справі православного душпастирства.

Повинен знати відповідні статті Конституції, Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації», законодавство про організацію роботи по підвищенню рівня культури серед населення, добре знати богослужбову, основну і додаткову фахову літературу, призначену для навчальної та практичної роботи душпастиря, добре знати вимоги до організаційної роботи в колективі, вміти працювати з колективом.

Визначати конкретні навчально-виховні завдання, виходячи із загальної мети виховання, соціально-психологічних характеристик колективу та пастви, вікових та індивідуальних особливостей парафіян.

Здійснювати поточне планування богослужінь, формувати у вірян інтерес до навчання, проводити пропаганду освітніх знань серед членів релігійної громади, формувати етичні та естетичні смаки.

Розробляти варіанти програм богослужбової практики, планів своєї парафіяльної праці, оцінювати ефективність кожного з варіантів за раніше визначеними критеріями.

Реалізувати план самоосвіти, визначати самооцінку результатів своєї діяльності, контактів з вірянами, військовими, учасниками АТО, колегами та самооцінку особистісних якостей.

Оволодівати новими методами отримання інформації, її інтерпретації (в т.ч. в психодіагностики, прогнозування планування, самоконтролю, самоаналізу).

Технічне й програмне забезпечення /обладнання

Належно облаштоване приміщення (храм, каплиця, чи молитовна кімната з престолом, жертovníком, іконостасом, тетраподом та аналоями, іконами та «Голгофою», хоругви, виносний та запрестольний хрести, семисвічник), комплект богослужбових книг та церковна утвар (ризи всіх богослужбових кольорів, євхаристичний набір, кадило, напрестольне Євангеліє, напрестольний хрест, дароносиця, дарохранительниця, лампади, підсвічники, антими́нс, плати, електрочайник, ковшики для теплоти, блюдечка тощо...), просфори, вино, свічки, лампадна олія, літійні хлібці, кадильне вугілля та ладан.

5. Опис навчальної дисципліни

5.1. Загальна інформація

Навчальна дисципліна «Богослужбова практика»											
Форма навчання	Рік підготовки	Семестр	Кількість		Кількість годин						Вид підсумкового контролю
			кредитів	годин	Лекції	Практичні	Семінарські	Лабораторні	СРС	Індивідуальна робота	
Денна	1-2	1-4	8	240		240		-			залік що семестру
Заочна	немає										

5.2. Дидактична карта навчальної дисципліни

Тиждень	Назва теми	к-ть год.	Теми СРС
1	3	4	1.) Відвідати храм, ознайомитись з його устроєм. 2.) Ознайомитись з богослужбовими книгами на кліросі. 3.) Вивчити правила безпеки поведження в храмі.
2	3	70	1.) На першому тижні практики скласти та узгодити план роботи на весь період проходження практики з конкретним графіком богослужінь. 2.) Схема богослужіння в день пам'яті святого без знаку та з шестирічним знаком.
3	та	42	1.) Схема богослужіння в день пам'яті святого славослов'ям та поліелеєм. 2.) Схема богослужіння в день пам'яті святого з бдінням. 3.) Схеми богослужінь у воскресний день.

4	Складання план-конспект уставних особливостей звершення богослужіння, підготовка до служби богослужбові книги та провести богослужіння.	30	1.) Підготувати план проспект служби уставщика. 2.) Провести служіння уставщика.
5	Характеристика найважливіших свята місяцеслова та їх богослужбові особливості.	30	1). Схеми дванадесятих Господських та Богородичних свят. 2.) Особливості богослужіння в дні після свята. 3.) Особливості звешення дванадесятих свят в неділю та понеділок.
6	Прийняти участь у Богослужіннях Великого посту і підготовчого періоду до Великого посту. Постова Тріодь. Літургія Напередосвячених Дарів.	30	1.) Характеристика богослужінь підготовчих неділь великого посту. 2.) Ознайомлення зі змістом Постової тріоді. 3.) Особливості богослужіння великого посту. 4.) Проаналізувати особливості читання Великого покайного канону у Великому пості. 5.) Літургія РОД. 6.) Богослужіння суботи акафісту.
7	Проаналізувати богослужбові особливості неділі Ваї, Страсної седмиці та Великодня.	17	1.) Ознайомлення з текстом Цвітної тріоді. 2.) Особливості звершення утреньої в Лазарову суботу. 3.) Підготувати схеми служб Страсної седмиці.
8	Охарактеризувати богослужіння періоду Цвітної Тріоді. Участь в богослужіннях в період Пятидесятниці.	17	1. Богослужіння Великодня. 2. Особливості богослужіння у Світлий тиждень. 3. Особливості звершення богослужінь від неділі Фоминої до віддання Великодня. 4. Схема богослужіння в день свята Вознесіння Господнього. 5. Богослужіння в троїцьку поминальну суботу. 6. Особливості звершення богослужіння в день свята Пятидесятниці.
Всього:		240	

6. Система оцінювання та вимоги

Богослужбова практика складається із двох модулів що семестрово.

До першого модуля включається проведення служби уставщика (максимальна кількість балів 10) та звершення паламарського служіння (максимальна кількість балів 10), підготовка та виголошення проповіді (максимальна кількість балів 10).

Максимальна кількість балів за перший модуль складає 30 балів.

До другого модуля включається оформлення документів про проходження практики передбачених програмою. Зокрема, щоденник практики максимально може бути оцінений у 10 балів, тексти схем уставщика 5 балів, розгорнуті плани звершення паламарського служіння 5 балів, текст проповіді 5 балів, інші документи передбачені програмою 5 балів.

Максимальна кількість балів за другий модуль складає 30 балів.

Підсумкова оцінка є сумарним результатом балів отриманих за перший та другий модуль, а також оцінки комісією захисту практики (максимальна оцінка 40 балів).

Під час захисту студентом практики комісія насамперед бере до уваги:

оцінку роботи студента духовенством бази практики (максимальна кількість балів 10);

оцінку керівника практики (максимальна кількість балів 10);

теоретичні знання студента з православного богослужбового уставу, літургії (максимальна кількість балів 10);

вміння застосувати теоретичні знання на практиці (максимальна кількість балів 10).

Оцінка «відмінно»(А- 90-100) виставляється студенту, який:

виконав у повному обсязі програму практики;

виявив ґрунтовне знання православного богослужбового уставу;

звершив служіння паламаря та уставщика-псаломщика;

виголосив проповіді та отримав оцінку «відмінно»;

подав вчасно на кафедру бездоганно оформлені документи про проходження практики передбачені програмою.

Оцінка «добре» (В- 81-89) виставляється студенту, який:

виконав у повному обсязі програму практики;

виявив добрі знання православного богослужбового уставу;

звершив служіння паламаря та уставщика-псаломщика і отримав оцінку «відмінно» або «добре»;

виголосив проповіді та отримав оцінку «відмінно» або «добре»;

подав вчасно на кафедру правильно оформлені документи про проходження практики передбачені програмою.

Оцінка «добре» (С 71-80) виставляється студенту, який:

виконав у повному обсязі програму практики;

виявив добрі знання православного богослужбового уставу;

звершив служіння паламаря та уставщика-псаломщика і отримав оцінку «добре»;

виголосив проповіді та отримав оцінку «добре»;

подав вчасно на кафедру правильно оформлені документи про проходження практики передбачені програмою.

Оцінка «задовільно» (D 61-70) виставляється студенту, який:

виконав програму практики;
виявив знання православного богослужбового уставу;
звершив служіння паламаря та уставщика-псаломщика і отримав оцінку в оцінку «добре» або «задовільно»;
виголосив проповідь і отримав оцінку «добре» або «задовільно»;
подав вчасно на кафедру документи про проходження практики передбачені програмою.

Оцінка «задовільно» (E 50-60) виставляється студенту, який:

виконав програму практики;
виявив знання методики православного богослужбового уставу;
звершив служіння паламаря та уставщика-псаломщика і отримав оцінку і отримав оцінку «задовільно»;
виголосив проповідь і отримав оцінку «добре» або «задовільно»;
подав вчасно на кафедру документи про проходження практики передбачені програмою.

Оцінка «незадовільно» (Fx 35-49) виставляється студенту, який:

виконав програму практики менше 50 %;
виявив слабкі знання православного богослужбового уставу;
звершив служіння паламаря та уставщика-псаломщика і отримав оцінку «задовільно» або «незадовільно»;
підготував тест проповіді і не виголосив її, або виголосив проповідь і отримав оцінку «задовільно» або «незадовільно»;
подав вчасно на кафедру документи про проходження практики передбачені програмою.

Оцінка «незадовільно» (F 0-34) виставляється студенту, який:

виконав програму практики менше 50 %;
виявив незнання православного богослужбового уставу;
звершив служіння паламаря та уставщика-псаломщика і отримав оцінку «незадовільно»;
підготував тест проповіді і не виголосив її, або виголосив проповідь і отримав оцінку «незадовільно»;
не подав вчасно на кафедру документи про проходження практики передбачені програмою.

Система оцінювання та вимоги

Приклад для заліку

Поточне тестування та самостійна робота		Залік	Сума
Змістовий модуль №1	Змістовий модуль № 2		

T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	40	100
10	10	10	10	5	5	5	5		

T1, T2 ... T6 теми змістових модулів.

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90-100	A	відмінно	зараховано
81-89	B	добре	
71-80	C		
61-70	D	задовільно	
50-60	E		
35-49	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована література:

Основна:

1. Богослужбові вказівки на 2024 рік. Київ, 2023. 346 с.
2. Бойко П. Практичні вказівки для священно - та церковнослужителів при звершенні богослужінь. Київ, 2012. 189 с.;
3. Лагодич М. свящ. Богослужбова практика [Текст]: навчально-методичні рекомендації / укл. свящ. М. Лагодич. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2009. 92 с.
4. Типікон / переклад Митрополита Данила. Чернівці: Видавничий відділ Чернівецько-Буковинської єпархії Української Православної Церкви Київського Патріархату, 2012. 768 с.;
5. Богослужбові книги: Службник у 2-х частинах, Часослов, Богослужбове Євангелії, Богослужбовий Апостол; Псалтир, Октоїх у 2-х частинах, Тріюдь постова, Тріюдь цвітна, Мінеї на 12 місяців, Загальна мінея тощо;
6. Піснеспіви всенічного богослужіння: збірник нот духовної музики для мішаного хору / упоряд. та муз. ред. Олександра Хоровяка; вступ. слово і загальн. ред. священника Ігоря Луцана. Чернівці, 2021. 188 с.: іл.

Додаткова:

1. Книга правил Святих Апостолів, Вселенських помісних Соборів і Святих Отців / переклад Чокалюк С. М. Київ: "Перса України", 2008. 368 с;